

DRUHY VYUŽÍVAJÚCE PANELOVÉ DOMY

Raniak hrdzavý je v panelových budovách najčastejšie nachádzaný druh. Je to väčší netopier, ktorého dĺžka tela dosahuje 6–8 cm a rozpäťie úzkych krídel až 35 cm. Srsť má hrdzavohnedú, lietacie blany tmavohnedé. Je veľmi nápadný svojim hlasným

cvrlikaním, ktoré počut z jeho úkrytov. Vyletuje ešte za šera, tesne po západe slnka. Lieta veľmi rýchlo a vysoko vo voľnom priestore. V jeseni, keď sa večer rýchlo ochladzuje a prestáva lietať hmyz, môžeme vidieť raniaky loviť už popoludní. Ako úkryt na sídliskách často využívajú duté priestory v strešných atikách a fasádach bytoviek. Kolónie využívajú často aj štrbinu medzi panelmi na mestach, kde je vypadnutá izolácia. Paneláky využívajú hlavne na jeseň a v zime, ale aj celoročne. Občas vytvárajú početné zoskupenia aj niekoľko štô jedincov.

Večernica malá je druhým najčastejšie nachádzaným druhom netopiera v mestských budovách. Patrí k najmenším druhom našich netopierov, ktorého telo dosahuje len 3,5–5 cm, s rozpätím krídel okolo 20 cm. Celkovo má hnedé až sivohnedé sfarbenie. Jej obratný lov, v skupinke troch až piatich jedincov môžeme pozorovať napr. pri obletevaní pouličnej lampy, korún stromov, alebo nad vyhriatym asfaltovým chodníkom počas teplých letných večerov. Na jeseň pri presune na zimovisko sú pomerne časté aj hromadné nálety večerníc malých do bytov cez otvorené okno. Je to spôsobené neskúsenosťou mladých jedincov, ktoré považovali byt za potenciálne zimovisko. Samičkám na rodenie mláďať ako vhodný úkryt postačí aj škára medzi panelmi na bytovke, alebo priestor pod plechom pokrývajúcim fasádu a strechu budovy.

PREČO SÚ NETOPIERE V MESTÁCH?

Netopiere už dlhodobo využívajú rôzne objekty a budovy vytvorené človekom. Príkladom sú podkrovia kostolov a iných starých stavieb, ktoré sú kvôli pokoju a tme vyhľadávaným miestom výchovy mláďať viacerých druhov. Umožňujú tiež rozmnzovanie druhov, náročnejších na teplotu, ktoré v južnej Európe využívajú hlavne jaskyne. Novodobým problémom sa stali panelové budovy, ktoré boli vo veľkých počtoch stavané v bývalých socialistických krajinách. Ich konštrukcia ponúka veľa vhodných úkrytov pre netopiere – štrbinu medzi panelmi a otvory v podstrešných priestoroch. Pripomínajú skalné štrbinu a tiež poskytujú netopierom priaznivé podmienky a bezpečie. Zvlášť raniak hrdzavý, pôvodne využívajúci hlavne stromové dutiny, sa specializoval na panelové sídliská. Veľká časť populácie na Slovensku je v súčasnosti viazaná práve na panelové budovy. Ešte extrémnejšie sa viaže na paneláky jeden vtáči druh – dáždovník tmavý, u ktorého takmer celá populácia hniezdi v panelákoch. Tento presun do ľudských sídlisk si zapríčinil čiastočne aj človek sám, pretože dlhodobo odstraňuje z lesa staré stromy, ktoré predtým poskytovali úkryty pre vtáky aj netopiere. V súčasnosti by zánik „panelákových“ populácií mohol spôsobiť vázne ohrozenie viacerých druhov. Preto je potrebné hľadať riešenia, ktoré umožnia netopierom existovať a zároveň nebudú problémom pre obyvateľov sídlisk.

ČO ROBIŤ, AK CHCETE MAŤ NETOPIERE?

Takéto rozhodnutie je veľmi cenné, pretože netopiere strácajú v súčasnosti množstvo svojich úkrytov. Môžete im vyvesiť búdku na fasádu alebo na strom, sprístupniť nevyužívané podkrovie alebo búdku zabudovať do steny pri zateplňovaní alebo opravách domu. Množstvo typov búdok a ich využitia nájdete tu: www.naturschutzbedarf-strobel.de a www.netopiere.sk.

Vydala: Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku, 2009

Text: Martin Celuch, Peter Kaňuch, Miroslav Fulín

Foto: Martin Celuch, Miroslav Fulín, IFT Thuringen

Kontakt: Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku, Andraščíkova 1, 085 01 Bardejov, info@netopiere.sk, Tel: 0949-495344, www.netopiere.sk.

Tento leták bol vydaný vďaka finančnej podpore Nadácie Bundesstiftung Umwelt.

Netopiere v mestách

Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku

REVITALIZÁCIE PANELOVÝCH DOMOV

V súčasnosti prebieha intenzívne zateplňovanie a špárovanie panelových budov vo veľkom rozsahu. Kvôli neznalosti sa práce vykonávajú aj v čase výchovy mláďat netopierov, ale aj v hniezdom období vtákov (ohrozenie hlavne dážďovníkov tmavých). Chránené živočíchy sú tak odsúdené na smrť v štrbinách pod zateplením. Stavebná firma má povinnosť v prípade nálezu chráneného živočícha, podľa § 127 stavebného zákona č. 50/1976 Zb., ohlásiť to stavebnému úradu a orgánu štátnej ochrany prírody a urobiť nevyhnutné opatrenia, aby nedošlo k poškodeniu chráneného živočícha, pokým nerozhodne stavebný úrad o ďalšom postupe po dohode s orgánom štátnej ochrany prírody. Pomôcť môžu aj obyvatelia domov, ak vedia o výskytu netopierov v revitalizovanej stavbe. Je potrebné túto skutočnosť ohlásiť Štátnej ochrane prírody SR (www.sopsr.sk) alebo úradu životného prostredia. Stavba by sa mala prerušiť pokým nedôjde k realizácii opatrení na minimalizovanie vplyvov na chránené živočíchy. Konkrétnе riešenie je možné konzultovať so Spoločnosťou pre ochranu netopierov na Slovensku (www.netopiere.sk). Je potrebné zachovať prístup netopierov aspoň do časti ich úkrytov alebo v prípade, že ich výskyt je zo zdravotných alebo hygienických dôvodov neprípustný, vytvoriť im náhradné úkryty. Na to slúži viacero typov bûdok, ktoré sa inštalujú na stavbe.

AKO POSTUPOVAŤ?

Aby sa predišlo zdržaniu stavby, je lepšie potrebné dodržať nižšie uvedené kroky:

1. Najprv treba zistiť, či sa v budove nevyskytujú netopiere. Ich prítomnosť sa dá zistiť tesne po západe slnka pri ich vyletovaní a tiež podľa čierneho podlhovastého trusu na okenných parapetoch a pod oknami. U raniaka hrdzavého sú veľmi časté aj intenzívne hlasové prejavy a obyvatelia väčšinou už o nich vedia.

O pomoc je možné požiadať aj miestne organizácie:

- Štátna ochrana prírody SR (www.sopsr.sk)
- Obvodný úrad životného prostredia
- Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku (www.netopiere.sk)
- Múzeum alebo iná odborná organizácia v okolí.

2. Ak je zistený výskyt chránených živočíchov (netopiere alebo vtáky), je potrebné požiadať o výnimku zo zákona príslušný orgán ochrany prírody.

3. Po udelení výnimky je možné previesť stavebné práce, samozrejme za dodržania stanovených podmienok výnimky. Spravidla by vo výnimke mali byť aj podmienky, ktoré je potrebné dodržať preto, aby nebola populácia chránených živočíchov ohrozená alebo zničená. Ide hlavne o termín a rozsah prevedenia prác.

4. Aby boli zachované úkryty netopierov v budovách je nutné ponechať niekoľko otvorov prístupných pre netopiere a vtáky aj v zateplení. Riešením môže byť plechový alebo plastový profil takých istých rozmerov ako bol pôvodný otvor. Ten sa potom umiestni do zateplenia a umožní vstup netopierom do úkrytov v budove. Vyberú sa také úkryty, kde prítomnosť netopierov nebude problémom (napr. pri výťahových šachtách, na stene bytovky bez okien). Druhou možnosťou sú náhradné bûdky, ktoré sa vyvesia na budovu alebo sa zabudujú do zateplenia. Tieto špeciálne bûdky vyrábajú viaceré zahraničné firmy (napr. www.naturschutzbedarf-strobel.de).

NETOPIER V BYTE A ČO S NÍM?

V prvom rade sa netreba báť. Netopier tu zablúdil a nevie sa dostať von. Ak lieta po miestnosti, tak najjednoduchšie je mu otvoriť okno a počkať kým vyletí. Ak leží na zemi, prikryte ho krabicou a potom pod ňu podsúňte nejaký kartón – čím netopiera uzavtoríte v krabici. Potom ho stačí vyniesť von a vypustiť. Nechytajte ho do holých rúk ale rukavicami – mohol by vás v strachu pohráztiť. Ak je letargický (odpočíva) a nechce lietať, vyložte ho napr. na kmeň stromu aby bol v bezpečí pred mačkami a mohol neskôr odletieť. Ak sa kvôli dostávajú netopiere pravidelne (náhodne zaletia kdekoľvek), je možné urobiť:

1. Zabezpečenie budovy proti prenikaniu netopierov do bytu (sieťky proti komárom na okná, sietovina na výstenuach vetracích šácht na streche).

2. Ak je vyrušovanie a ohrozenie obyvateľov neprípustné, je možné netopiere vystáhovať. Ak v paneláku hniezdia dážďovníky, práce nie je možné robiť od 15. 4. do 15. 8., pretože mláďata by uviazli vo vnútri. V tomto termíne môžu mať netopiere tiež mláďatá, ale v panelánoch sa rozmnožujú zriedkavo. To je potrebné overiť pred začatím vystáhovania. Túto činnosť môže robiť len osoba, ktorá má výnimku zo zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Je potrebné na budove zachovať niektoré úkryty tam, kde prítomnosť netopierov nespôsobuje problémy (bočná stena bez okien a pod.). Alebo vyvesiť bûdky ako náhradu za zaniknutý úkryt. Tieto opatrenia znížia pravdepodobnosť, že netopiere sa presunú na ďalšiu budovu.

SÚ PRE NÁS NEBEZPEČNÉ?

Netopiere, podobne ako iné živočíchy majú parazitov, avšak tie neprechádzajú na človeka. Závažnejšie je ale pochryzenie netopierom, pretože ako všetky divožijúce zvieratá môžu byť prenášačmi rôznych ochorení a aj besnoty. Netopiere však nenapádajú ľudí, pohráztiť nás môže len netopier v ohrození ak sa ho snažíme chytať, či nebudaj zabiť. Ak nebudeme nevhodne a rizikovo narábať s netopiermi, potom je možnosť nákazy zanedbateľná.